

Süleyman Demirel Üniversitesi öğrencilerinin tütün mamulleri-alkol kullanım durumları ve sigaraya yaklaşımları

Medet Korkmaz*, Sıddıka Ersoy**, Şükran Özkahraman***, Emel Taşçı Duran****, Esin Çetinkaya Uslusoy*****, Sıtkı Orak*****, Hikmet Orhan*****.

*Süleyman Demirel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İç Hastalıkları Hemşireliği AD, Isparta.

**Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Isparta.

***Süleyman Demirel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Isparta.

****Süleyman Demirel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği AD, Isparta.

*****Süleyman Demirel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hemşirelik Esasları AD, Isparta.

*****Süleyman Demirel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Halk Sağlığı Hemşireliği AD, Isparta.

*****Süleyman Demirel Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Biyoistatistik AD, Isparta.

Özet

Amaç: Bu çalışmanın amacı, 2009-2010 yılı içerisinde Süleyman Demirel Üniversitesinde okuyan öğrencilerin tütün mamulleri-alkol kullanma durumları ile sigaraya yaklaşımlarının belirlenmesidir. **Gereç ve Yöntem:** Çalışma tanımlayıcı tipte planlanmış, öğrenciler rasgele seçilmiş ve verilerin toplanmasında anket formu kullanılmıştır. **Bulgular:** Çalışmaya yaş aralığı 17-30 arasında değişen 1309 (682 K/627 E) öğrenci katıldı. Çalışmanın sonunda kız öğrencilerin %66,1'inin hiçbir zararlı alışkanlığının olmadığı, %28,2'sinin sigara, %17,2'sinin nargile, %1,6'sının pipo-puro içtiği, alkol kullanan kız öğrenci oranının ise %14,5 olduğu saptanmıştır. Erkek öğrencilerin %30,9'unun hiçbir zararlı alışkanlığının olmadığı, %60,4'ünün sigara, %37,5'inin nargile, %13,9'unun pipo-puro içtiği, alkol alan erkek öğrenci oranının %36,5 olduğu, 12 (%1,9) erkek öğrencinin uyuşturucu kullandığı ve bütün zararlı alışkanlıkların hepsine birden sahip olan 6 kişinin erkek öğrenci olduğu saptandı. Sigara içen öğrencilerin %22'si sigaraya merak, %18,2'si arkadaş teşviki, %4,0'ü sigara içen aile büyüklerinin etkisi ile başladıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerden %92,3'ü sigaranın sağlığa olan zararlarını bildiklerini, %10,2'si en son kalan parasını sigaraya vereceğini belirtmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun (n=865, %66,5) sigara yasağını desteklediği saptanmıştır. **Sonuç:** Süleyman Demirel Üniversitesi öğrencilerinde tütün mamulleri-alkol kullanma düzeyleri Türkiye ortalamasındadır. Öğrencilerin çoğunluğu sigaranın zararlarını bilmektedir. Çoğunluğu sigara yasağını desteklemektedir. Sigaraya karşı olumsuz tutum sergileyen öğrenciler çoğunluktadır. Sigara ile mücadelede başarılı stratejiler geliştirilebilmek için öğrencilerin bu durumları göz önüne alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Sigara içme, üniversite öğrencileri, zararlı alışkanlıklar

Abstract

Tobacco Products and Alcohol Usage Situations, and Approaches to Smoking of the Students of Süleyman Demirel University

Purpose: The aim of this study is to determine the tobacco products-alcohol usage situations and approaches to smoking of the students of Süleyman Demirel University in 2009-2010 academic year. **Material and Method:** The study was planned in descriptive type, students were chosen randomly and questionnaire form was used in collecting the data. **Results:** 1309 students (682 female/627 male) in the range of 17-30 participated in this study. At the end of this study, amongst the female students, it was detected that 66.1% had no bad habits, 28.2% smoked cigarettes, 17.2% smoked hookah, 1.6% smoked pipe-cigar and 14.5% drank alcohol, and amongst the male students: 30.9% had no bad habits, 60.4% smoked cigarettes, 37.5% smoked hookah, 13.9% smoked pipe-cigar, 36.5% drank alcohol and 12 students used drugs. The six students having all bad habits were male. 22% of students smoking started wondering, 18,2% started with friends' encouragement, 4,0% started because of smoking parents. 92,3% of the students stated that they know the hazards of smoking.

Yazışma Adresi: Yrd. Doç. Dr. Medet Korkmaz
Süleyman Demirel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Hemşirelik Bölümü, İç Hastalıkları Hemşireliği AD, Isparta.
E-mail: medetkorkmaz@gmail.com

Müracaat tarihi: 11.07.2011

Kabul tarihi: 27.03.2012

10,2% claimed that they would spend the last money they had on cigarette. Most of the students (66,5%) supported the smoking ban. Conclusion: The percentage of smoking and drinking alcohol of students attending SDÜ is at the average of Turkey. Most of the students know the hazards of smoking. Majority of the students have negative attitude against smoking. The attitude of students must be taken into consideration in developing successful strategies in struggling of smoking.

Key words: Smoking; university students; bad habits

Giriş

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), sigarayı “dünyanın en hızlı yayılan ve en uzun süren salgını” olarak tanımlamaktadır. DSÖ verilerine göre, her 10 erişkinden birisi tütün ürünleri kullanımının sonuçlarına bağlı nedenlerden dolayı hayatını kaybetmekte (1), yol açtığı çeşitli hastalıklar nedeni ile tütün kullanımı, dünyada her yıl 5 milyondan fazla kişinin ölümüne neden olmaktadır (2). Bu nedenle Dünya Sağlık Örgütü, dünyadaki en büyük sağlık sorununun sigara olduğunu ilan etmiştir (1, 3). Sigaranın yol açtığı ölümler, trafik, terör, iş kazaları vb. gibi tüm ölümlerin toplamından 5 kat daha fazladır (1). Tüm dünyada ve ülkemizde 15 yaşın üzerindeki nüfusun % 45'inin ciddi boyutlarda sigara bağımlısı olduğu varsayımı, sorunun özellikle gençlik açısından ne denli önemli olduğunu gösterir (3).

Ülkemizde sigara içme alışkanlığı çok yaygındır (4). Gelişmekte olan ülkelerden biri olan Türkiye, kişi başına düşen sigara tüketimi yönünden Avrupa ülkeleri arasında Yunanistan'dan sonra 2. sırada yer almaktadır (5, 6). Türkiye'de ivedi olarak müdahale edilmesi gerekli bir sigara salgını yaşanmaktadır. Bu müdahalelerin çevresel planlanmasında müdahale öncesi durumun tanımlanması önemlidir. Türkiye'nin sigara salgınına yönelik mücadelesinde üniversiteler önemli alanlardan biri olarak düşünülebilir.

Gereç ve Yöntem

Tanımlayıcı tipte planlanan bu çalışma, üniversite öğrencilerinin tütün mamulleri ve alkol kullanma durumları ile sigaraya yaklaşımlarını yansıtan bazı verileri elde etmek amacıyla yapıldı. Süleyman Demirel Üniversitesinin merkez kampüsündeki farklı 11 fakültede lisans öğrenimi görmekte olan 24.271 (K: 11259, %46.4, E: 13012, %53.6) ve iki meslek yüksekokulda ön lisans öğrenimi görmekte olan 2.315 (K: 411, %17.8, E: 1904, %82.2) toplam 26.586 öğrenci evren olarak alınmıştır. Çevre ilçelerde öğrenim gören, lisans, ön lisans ve gece eğitimi gören öğrenciler örnekleme alınmamıştır. Çalışmada, örnekleme rastgele seçilen ve çalışmaya katılmayı kabul eden 1587 öğrenci alınmış, 278 öğrenci çok

yetersiz yanıtlar verdiği için değerlendirme dışı bırakılmış, 1309 öğrencinin yanıtları değerlendirme yapmaya yeterli düzeyde bulunarak analiz edilmiştir. Araştırmanın verileri 1 Mart-30 Mayıs 2009 tarihleri arasında toplanmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından oluşturulan 15 maddelik bir anket formu kullanılmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından oluşturulan anket formu kullanıldı. Araştırmanın verileri 1 Mart-30 Mayıs 2009 tarihleri arasında yüz yüze görüşülerek toplandı. Anket formunda, araştırma kapsamına alınan bireylerin; yaş, cinsiyet, sigaraya başlama yaşı, okulu ve sınıfı, tütün mamullerinden hangilerini kullandıkları, sigaraya başlama nedenleri, tütün mamullerini kullanma sıklık ve miktarları, zararlarını bilme durumları, bir öğünük paraları kaldığında bunu nereye harcayacakları, sigara yasağını destekleyip desteklemedikleri, sigaranın üzerindeki uyarıcı yazıları dikkate alıp almadıkları, tütün mamullerini kullanmayı bırakmayı düşünüp düşünmedikleri, sigara bıraktırma kliniklerinin varlığını bilip bilmedikleri, içilen sigaranın üretildiği ülke, sigara/tütün mamullerinin kullanımı nedeniyle karşılaşılan sorunlara ilişkin bildiklerini içeren sorular soruldu. Tütün mamullerini kullanmanın kendilerine sağladığı yarar algısı (ruhsal, bedensel, ekonomik) açık uçlu soru olarak soruldu. Örneklem grubuna alınan bireylere çalışmanın amaç ve yararları açıklandıktan sonra araştırmaya katılmaya isteklilik, gönüllülük ilkesine özen gösterilerek onam alındı ve uygulamaya bundan sonra başlandı. Araştırmaya katılmayı kabul eden 1587 öğrenciden 278'i çok yetersiz yanıtlar verdiği için değerlendirme dışı bırakıldı, 1309 öğrencinin yanıtları değerlendirme yapmaya yeterli düzeyde bulunarak analiz edildi. Veri toplama formlarından elde edilen ordinal veriler aritmetik ortalama, standart sapma, minimum, maksimum olarak, nominal veriler ise frekans ve yüzde olarak değerlendirildi. Ki-kare analizleri yapıldı. Elde edilen verilerin analizinde “SPSS 17,0 for Windows” istatistik programından yararlanıldı. Tanımlayıcı tipte planlanan bu çalışmayla üniversite öğrencilerinin tütün mamulleri ve alkol kullanma

durumları ile sigara ile ilgili tutum ve davranışlarını yansıtan bazı verileri elde etmek amaçlandı.

Bulgular

Öğrencilerin %52,1'i kız, %47,9'u erkek idi. Öğrencilerin yaşları 17-30 arasında değişmekteydi ve ortalamasının 20,64±1,58 olduğu hesaplandı. Sigaraya başlama yaşı ortalama 16,23±2,645 (5-24 yaş arası) bulundu. Öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde yaşlarının 17-30 arasında değiştiği ve ortalamasının 20,64±1,58 olduğu bulundu. Öğrencilerin sırası ile %40,4'ü birinci, %28'i ikinci, %12,5'i üçüncü ve %19'u dördüncü sınıfta öğrenim görmekteydi. Sigaraya başlama yaşının 5-24 arasında değiştiği ve ortalama 16,23±2,57 olduğu saptandı. Öğrencilerin %3,7'sinin 10 yaşın altında ve %96,3'ünün ise 20 yaşına gelmeden sigaraya başlamış olduğu bulundu. Katılımcıların ortalama 4,56±2,83 yıldır sigara içtikleri saptandı (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerinin dağılımı.

Yaş	Minimum	17	
	Maksimum	30	
	Ortalama±Standart Sapma	20,64±1,58	
Sigara içme süresi	Minimum	1	
	Maksimum	21	
	Ortalama±Standart Sapma	4,56±2,83	
Sigaraya başlama yaşı	Minimum	5	
	Maksimum	24	
	Ortalama±Standart Sapma	16,23±2,57	
Cinsiyet		N	%
	10 yaş ve altı	22	3,7
	11-15 yaş	200	33,2
	16-20 yaş	357	59,4
	20 yaş üstü	22	3,7
Cinsiyet		N	%
	Kız	682	52,1
	Erkek	627	47,9
Sınıfı		N	%
	1. Sınıf	529	40,4
	2. Sınıf	367	28,1
	3. Sınıf	164	12,5
	4. Sınıf	249	19,0
Toplam		1309	100

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre mevcut alışkanlıkları ile ilgili yanıtları değerlendirildiğinde, 682 bayan öğrencinin %66,1'inin hiçbir zararlı alışkanlığının olmadığı saptandı. Bayan öğrencilerin %28,2'si sigara, %17,2'si nargile, %1,6'sı pipo-puro kullanmaktaydı.

Alkol kullanan 99 (%14,5) bayan öğrenci olduğu, uyuşturucu kullanan ve alışkanlıkların tümüne birden sahip olan bayan öğrenci olmadığı saptandı (Tablo 2).

Tablo 2. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Mevcut Alışkanlıklarının Dağılımı

Alışkanlıklar		Cinsiyet				P değeri
		Kadın		Erkek		
		N	%	N	%	
Hiçbiri	Evet	451	66,1	194	30,9	0,000*
	Hayır	233	33,9	433	69,1	
Sigara	Evet	192	28,2	379	60,4	0,000*
	Hayır	490	71,8	248	39,6	
Nargile	Evet	117	17,2	235	37,5	0,000*
	Hayır	565	82,8	392	62,5	
Pipo-Puro	Evet	11	1,6	87	13,9	0,000*
	Hayır	671	98,4	540	86,1	
Alkol	Evet	99	14,5	229	36,5	0,000*
	Hayır	583	85,5	398	63,5	
Uyuşturucu	Evet	0	0	12	1,9	0,000*
	Hayır	682	100	615	98,1	
Hepsi	Evet	0	0	6	1	0,010*
	Hayır	682	100	621	99	

*P<0,05

Erkek öğrencilerin %30,9'unun hiçbir zararlı alışkanlığının olmadığı, %60,4'ünün sigara, %37,5'inin nargile, %13,9'unun pipo-puro kullandığı bulunmuştur. Alkol kullananların sayısının 229 (%36,5) olduğu, 12 erkek öğrencinin (%1,9) uyuşturucu kullandığı ve bütün zararlı alışkanlıkların hepsine birden sahip olan 6 (%1) öğrencinin tümünün erkek olduğu saptanmıştır (Tablo 2).

Öğrencilerin genelindeki zararlı alışkanlıkların dağılımı ve sigaraya başlama nedenleri incelendiğinde, %49,3'ünün hiçbir zararlı alışkanlığının olmadığı, %436'sının, sigara, %26,9'unun nargile, %7,5'inin pipo-puro kullandığı saptandı. Tüm grupta alkol kullanan 328 (25,1) kişi olduğu, uyuşturucu kullanan 12 kişi (%0,9) olduğu ve alışkanlıkların tümüne birden sahip olan 6 kişi (%0,5) olduğu saptandı. Yapılan ki-kare analizinde zararlı alışkanlık oranları ile ilgili tüm değerlerin cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı derecede farklı olduğu bulundu. Öğrencilerin sigaraya başlama nedenleri değerlendirildiğinde, %22'sinin kendi merakından, %18,2'sinin arkadaş teşviki, %4'ünün sigara içen aile büyüklerinin etkisi, %3,5'inin bir yakınının teşviki ve %20,4'ünün ise ruhsal sıkıntı, estetik görünüş ve ilgi çekmek ve

benzeri gibi diğer nedenlerle sigara içmeye başladığı saptandı. “Tütün içiminin sizce yararı nedir?” sorusuna yanıt veren öğrencilerin %75,3’ü “Psikolojik rahatlık sağlıyor”, %20,6’sı “Keyif alıyorum”, %24,9’u “Can sıkıntısına iyi geliyor”, %2,1’i “Kendimi ispathıyorum”, şeklinde cevaplar vermiştir. Ayrıca az sayıda öğrencinin “Hüznümü gideriyor”, “Sosyal çevre edinmemi sağlıyor”, “Stres atıyorum”, ve “Kilo verdiriyor” gibi yanıtlar verdiği saptanmıştır (Tablo 3).

Tablo 3. Öğrencilerin mevcut alışkanlıkları, sigaraya başlama nedenleri ve tütün içiminden sağladıkları yarar algısına göre dağılımı.

Zararlı Alışkanlıklar	N*	%
Hiçbiri	645	49,3
Sigara	571	43,6
Nargile	352	26,9
Pipo/Puro	98	7,5
Alkol	328	25,1
Uyuşturucu	12	0,9
Hepsi	6	0,5

*Aynı anda birden fazla madde kullanımı söz konusudur

Sigaraya Başlama Nedenleri	N*	%
Merak	229	22
Özenti	319	28,6
Arkadaş teşviki	190	18,2
Sigara içen aile büyüklerinin etkisi	42	4
Bir yakınının teşviki	36	3,5
Diğer (ruhsal sıkıntı, estetik görünüş, ilgi çekmek vs.)	212	20,4

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Tütün İçiminin Sizce Yararı Nedir? *	N	%
Psikolojik rahatlık sağlıyor	739	75,3
Keyif alıyorum	230	20,6
Can sıkıntısına iyi geliyor	278	24,9
Kendimi ispathıyorum	23	2,1
Hüznümü gideriyor	14	1,4
Sosyal çevre edinmemi sağlıyor	1	0,1
Stres atıyorum	3	0,3
Kilo veriyorum	1	0,1

*Öğrencilerin kendi ifadeleridir

Öğrencilerin sigara ile ilgili bazı sorulara verdikleri yanıtları değerlendirildiğinde, büyük çoğunluğun (n=1188, %92,3) sigaranın sağlığa olan zararlarını yeterince bildiği, 875 öğrencinin (%67,6) bir öğünlük parasını ekmek/yemek için harcamayı düşündüğü ancak azımsanmayacak sayıda öğrencinin ise (n=132, %10,2) en son kalan bir öğünlük parasını sigaraya vermeyi düşündüğü saptanmıştır. Öğrencilerin sadece

%2,6’sı en son kalan bir öğünlük parasını okul masraflarına harcayacağını ifade etmiştir. Öğrencilerin %85,9’unun sigaraya harcanan paranın mutfak harcamalarından fazla olduğunu bildiği, sigara içenlerin %78,2’sinin (evet+kısmen) sigarayı bırakmayı düşündüğü, öğrencilerin büyük çoğunluğunun (n=865, %66,5) sigara yasağını desteklediği ve %42,4’ünün sigara paketi üzerinde yer alan uyarıcı yazıları dikkate aldığı saptanmıştır. Öğrencilerin sadece yarısı (%49,4) sigara bıraktırma kliniklerinin varlığından haberdardır. Sigara içen öğrencilerin %36,7’sinin yerli, %63,3’ünün ise yabancı marka sigara kullandığı belirlenmiştir (Tablo 4).

Öğrencilerin sigaranın zararlarına ilişkin bildiklerini işaretlemelerinin istendiği soruya verdikleri yanıtlar incelendiğinde, “genç yaşta kansere ve hastalıklara yakalanma” seçeneğinin 800 (%61,3), “aile ve bebeğe birçok zarar” seçeneğinin 993 (%76,2), “kişisel ve çevresel kirlilik” seçeneğinin 833 (%63,9) öğrenci tarafından işaretlendiği bulunmuştur. “Zaman ve ekonomik kayıp” seçeneği 644 (%49,4), “yangına neden olma” seçeneği 454 (%34,8), “Sevdiklerini erken terk etme” seçeneği 907 (%69,6) öğrenci tarafından işaretlenmiştir. “İlaç ve hastane masraflarına neden olma” seçeneğinin 511 (%39,2), “İşten-üretimden kayıp” seçeneğinin 732 (%56,1), “Sağlık elemanlarını meşgul etme” seçeneğinin 410 (%31,4), “Yatak ve sıra işgali” seçeneğinin 677 (%51,9), “Dışlanmaya neden olma” seçeneğinin ise 425 (%36,8) öğrenci tarafından işaretlendiği saptanmıştır (Tablo 5).

Tartışma ve Sonuç

Sigara bağımlılığı, gelişmiş ve gelişmekte olan pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de önemli bir sağlık sorunudur (7). Sigara içme, nedenleri açısından önemli bir psikososyal sorun olup, insan sağlığı açısından en zararlı davranış biçimlerindedir. PİAR araştırmasında, 15-18 yaş grubunda sigara içme hızı %30 olarak bulunmuştur (8). Dünyanın çeşitli ülkelerinde, çocuklar ve gençler arasında sigara içicilik oranlarının saptanması amacıyla yapılan çalışmalarda değişik oranlar saptanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) lise öğrencilerinin yaklaşık üçte birinin sigara içicisi olduğu bildirilirken, yine ABD’de ilkökul, ortaokul ve lise öğrencilerini kapsayan bir çalışmada ise bu oran %15 olarak bildirilmiştir (9, 10). Ülkemizde lise öğrencileri arasında yapılan çalışmalarda sigara içme sıklığı %17,9-43, arasında değişmektedir (11-14).

Tablo 4. Öğrencilerin bazı sorulara verdikleri yanıtlara göre dağılımı.

Sorular	Yanıtlar	N	%
Sigaranın sağlığa zararlarını yeterince biliyor musunuz?	Evet	1188	92,3
	Hayır	99	7,7
Bir öğünlük paranız paranızı aşağıdakilerden hangisine harcardınız?	Ekmek/yemek için	875	67,6
	Suya, süte, tatlılara	88	6,8
	Meyve/meşrubata	140	10,8
	Sigaraya	132	10,2
	Okul masraflarına	34	2,6
Sigaraya harcanan paranın mutfak harcamalarından fazla olduğunu biliyor musunuz?	Evet	1105	85,9
	Hayır	182	14,1
Sigarayı bırakmayı düşünüyor musunuz?	Evet	591	55,6
	Hayır	231	21,8
	Kısmen	240	22,6
Sigara yaşamı destekliyor musunuz?	Evet	774	59,5
	Hayır	436	33,5
	Kısmen	91	7
Sigara paketinde yazılı olan "Sigara sağlığa zararlıdır ve öldürür vb." gibi ifadeleri dikkate alıyor musunuz?	Evet	534	42,4
	Hayır	306	24,3
	Kısmen	418	33,2
Sigara bıraktırma kliniklerinin sizin için varlığını biliyor musunuz?	Evet	360	49,4
	Hayır	369	50,6
İçtiğiniz sigara yerli mi, yabancı mı?	Yerli	213	36,7
	Yabancı	367	63,3

Tablo 5. Öğrencilerin sigara/tütün içimi nedeniyle karşılaşılan sorunlardan bildiklerine göre dağılımları.

Seçenekler	Evet, Bu Soruna Neden Olur	
	N*	%
Genç yaşta kansere ve hastalıklara yakalanma	800	61,3
Aile ve bebeğe birçok zarar	993	76,2
Kişisel ve çevre kirliliği	833	63,9
Zaman ve ekonomik kayıp	644	49,4
Yangına neden olma	454	34,8
Sevdiklerini erken terk etme	907	69,6
İlaç ve hastane masrafları	511	39,2
İşten üretimden kayıp	732	56,1
Sağlık elemanlarını meşgul etme	410	31,4
Yatak ve sıra işgali	677	51,9
Dışlanma	425	36,8

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Türkiye'nin değişik üniversitelerinde yapılan araştırmalar değerlendirildiğinde; erkek öğrencilerin sigara içme oranları %32.8 ile %65.0 arasında, kız öğrencilerde %12.2 ile %41.1 arasında, tüm

öğrencilerin sigara içme oranları ise %26.2 ile % 48.7 arasında değişmektedir (3, 5, 9, 11, 12, 15-24).

Yapılan çalışmalarda erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yüksek oranda sigara içtiği gözlenmiş ve bu durumun ülkemizin geleneksel kültürünün ve sosyoekonomik yapısının bir sonucu olduğu düşünülmüştür (11, 12, 25). Çalışmamızda üniversite öğrencilerinin %43,6'sının sigara içicisi olduğu, ayrıca %26,9'unun nargile, %7,5'inin ise pipopuro kullandığı saptanmıştır. Boyacı ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada Kocaeli Üniversitesi öğrencilerinin %44,4'ünün sigara içicisi ve %36,2'sinin sigara bağımlısı olduğu belirtilmiştir (9). Daha önce yapılan pek çok çalışmada olduğu gibi bizim çalışmamızda da erkeklerin sigara içme oranının kız öğrencilere göre anlamlı derecede ve çok daha yüksek olduğu bulunmuştur (8, 9, 12, 15). Çalışmamızda erkek öğrencilerin sigara içme oranının (%60,4) kızların sigara içme oranından (%28,2) iki kat daha fazla olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlar, geleneksel özellikler taşıyan ve genelde ataerkil bir aile yapısı olan toplumumuzda kız ve erkek çocuklara gösterilen farklı yaklaşımın bir sonucu olarak yorumlanabilir.

Sigara bağımlılığının şiddeti başlama yaşı ile ilişkilidir ve diğer tüm bağımlılıklar gibi kronik profesif, relapslarla seyreden bir seyir gösterir (26). Ülkemizde yapılan çeşitli çalışmalarda sigaraya başlama yaş ortalamasının 16-19 arasında değiştiği gösterilmiştir (12, 15, 20-22, 27). Bizim çalışmamızda sigaraya başlama yaşının 5 ile 24 arasında değiştiği ve ortalama 16,23±2,57 olduğu saptanmıştır. Çalışmamızda sigara içenlerin ortalama 4,56±2,83 yıldır sigara içtikleri, %3,7'sinin 10 yaş altında ve % 96,3'ünün 20 yaşından önce sigaraya başladıkları belirlenmiştir. Bu bulgulara göre sigara alışkanlığı yaygın olarak orta öğrenim ve lise döneminde başlamaktadır. Azak tarafından sağlık memurluğu öğrencilerinin sigara içme alışkanlıklarını belirlemeye yönelik olarak yapılan çalışmada öğrencilerin %42,9'unun 4-6 yıldır sigara içtiği bulunmuş ve bu grupta da sigaraya yoğun olarak orta öğretim ve lise döneminde başlanmış olduğu belirtilmiştir (5). Yine Çelik ve arkadaşları, kronik sigara içme alışkanlığı olan üniversite öğrencilerinin tutumlarına ilişkin değişkenlerin aşamalı kümeleme

çözümlemesinde; öğrencilerin ortalama sigara içme sürelerinin $6\pm 3,9$ olduğunu bulmuşlardır (5). Sonuçlar çalışmamızla benzerlik göstermektedir. Çalışmamızda sigara içen öğrencilerin %16,9'u kendi merakından, 12,8'i arkadaş teşviki ile ve %2,4'ü ise sigara içen aile büyüklerinin etkisi ya da bir yakının teşviki ile sigaraya başladığını ifade etmiştir. Yıldırım ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada, tıp fakültesi öğrencilerinin sigaraya başlamasında en önemli nedenin merak olduğu, ikinci derecede etkileyen faktör olarak arkadaşlara olan özentisi ve belirli bir sorun nedeniyle başladıkları gösterilmiştir (23). Azak tarafından yapılan çalışmada en etkili başlama nedeninin %45,7 oranı ile çevre ve arkadaş ortamı, %42,9 özentisi ve hoşlanma olduğu bulunmuştur (5). Erbaydar ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada gençlerin %62,6'sının ilk sigarasını arkadaşları ile birlikte denediklerini belirtmişlerdir (28). Vatan ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada, sigaraya başlama nedenleri arasında ilk sırayı %46,3 ile stres/can sıkıntısı almaktadır (15). Literatürde yer alan bu çalışmaların ve çalışmamızın sonuçlarını incelediğimizde, ilk sıralarda yer alan nedenlerin önemli ölçüde paralellik gösterdiği anlaşılmaktadır. Sigara gibi ulaşılması oldukça kolay ve yasal olan bir madde ile ilişkili olarak arkadaşlardan, yaşların yakın olduğu akrabalarından, medyadan ya da filmlerden sürekli olarak "kahve- çay vs. ile sigara içmenin ne kadar da keyif verici olduğu" izlenimi edinen genç, daha fazla haz alabilmek için sigara içebilmektedir. Sigara içmenin zararlarına ilişkin bilgiler ve onun neden olduğu korku, merak tarafından yenilir ve "bir kereden bir şey olmaz" diyerek bağımlılığın ilk adımları atılır (9, 11). Çevresindeki grup arkadaşlarının sigara kullanması, sigara içmenin bir büyüme göstergesi olarak algılandığı akran grubunda bu davranışa özenme sigaraya başlamada önemli bir faktör olarak sayılabilir. Çok uluslu, değişik sosyokültürel deneyimleri olan, insanları sigaraya yönlendirmenin etkili yöntem ve araçlarını kullanan sigara sektörü, gelişmekte olan ülkelerde medya aracılığıyla gençleri etkileyerek sigaraya başlamalarında etkili olmaktadır (23).

Sigaraya başlamada, aile büyüklerinin etkisi dördüncü sırada yer almıştır. Aile bireylerinin sigara alışkanlığı ile çocukların sigara alışkanlığı arasındaki ilişkiyi araştıran pek çok çalışmada, sigara içen aile üyelerinin anlamlı etkisi gösterilmiştir (20, 29, 30). Aile büyüklerinin etkisi ile sigaraya başlamanın dördüncü sırada yer alması, çalışma yapılan popülasyonun yapısı ile ilgilidir. Nitekim çalışmanın yapıldığı

gurubun yaş ortalamasının 20.6 ± 1.4 olduğu ve tümünün üniversitede okuduğu dikkate alınarak bu yaşlarda gençlerin anne babadan çok toplumda popüler olan sanatçı ve sporcu gibi kişilere özenip özdeşim objesi olarak görmeye çalıştığı bilinmektedir. Aile büyüklerinin etkisinin ilk sıralarda yer almamasının nedeni yaş grubunun bahsettiğimiz özellikleri olabilir. Yapılan çalışmalar sonucu sigara içme nedenleri arasında en önemli olarak "büyümenin bir sembolü olarak görülmesi, reklamların özendirici rolü, kız çocuklarının erkeksi olma hevesleri, ergenin bir tür meydan okuma tarzı, arkadaş grubuna ayak uydurma çabası" bulunmuştur. Bazı kaynaklarda ise, "hava atmak, adamdan sayılmak, belli bir gruba kendini kabul ettirebilmek ya da sigara içen ebeveynle özdeşim" sayılmaktadır (11, 31, 32). Çalışmamızda yer alan grupta en önemli sigaraya başlama nedenlerinin sırasıyla; özentisi (%28,6), merak (%22), ruhsal sıkıntı, estetik görünüş, ilgi çekmek gibi diğer nedenler %20,4, arkadaş teşviki %18,2, sigara içen aile büyüklerinin etkisi %4 ve bir yakınının teşviki %3,5 olduğu saptandı. Sigara içen öğrencilere sorulan "Tütün içimi size ne yarar sağlıyor?" sorusuna verilen yanıtlar değerlendirildiğinde, %75,3'ünün "Psikolojik rahatlık sağlıyor", %20,6'sının "Keyif alıyorum", %24,9'unun "Can sıkıntısına iyi geliyor" şeklinde ifadeler kullandığı saptanmıştır. Bu sonuçlar değerlendirildiğinde çalışmamızda, sigara kullanmaya devam etme nedeni olarak görülebilecek en önemli nedenin "özentisi, keyif alma, psikolojik rahatlık ve sıkıntıdan kurtulmak" olduğu görülmektedir. Çalışma sonuçlarımız literatürle benzerlik göstermektedir (9, 20, 21).

Sigara kullanımı, dünyada önlenebilir ölümlerin tek başına en büyük nedenidir ve DSÖ, tütüne bağlı hastalıkların her yıl toplamda alkol, kokain, eroin, intihar, cinayet, trafik kazaları, yangın ve AIDS'e göre, daha fazla ölüme yol açtığını belirtmektedir (33). Sigara içme sıklığı, sosyoekonomik durum, eğitim, ırk, yaşanan bölge gibi faktörlerle ilişkili olarak değişiklikler göstermektedir. Yapılan çalışmalarda sigara içicilerinin büyük bir bölümünün sigaranın zararlarını bildiği ve sigarayı bırakmak istediği, ancak sigarayı bırakmayı deneyenlerin çok küçük bir bölümünün başarılı olabildiği saptanmıştır (9, 18, 20, 23, 34, 35). Çalışmamızda da öğrencilerin %92,3'ünün, sigaranın zararlarını bildiği, %42,4'ünün sigara paketi üzerinde yer alan uyarıcı yazıları dikkate aldığı, %59,5'inin sigara yasağını desteklediği, sigara içenlerin %55,6'sının sigarayı bırakmayı düşündüğü ve %49,4'ünün sigarayı bıraktırma kliniklerinin

varlığını bildiği saptanmıştır. Bu bilgilere rağmen yüksek sigara içme oranlarının olması, sigara içicilerinin sigarayı bırakmak için profesyonel desteğe gereksinimleri olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Çalışmamızda, öğrencilerin büyük bir bölümünün (%63,3) yabancı marka sigara içmeyi tercih ettiği görülmüştür. Göksel ve arkadaşlarının çalışmasında, yabancı marka sigara içiciliği oranı % 80.1, Boyacı ve arkadaşlarının çalışmasında ise % 69,9 olarak saptanmıştır (9, 13). Bu durum gençlerin ilgisini çeken, özellikle spor ve sanat etkinlikleri sırasında yapılan gizli ya da açık reklam çalışmalarının son derece etkili olduğunu göstermektedir.

Subaşı ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmaya (2005) göre, Türkiye’de son dönemde tütünün nargile şeklinde tüketimi özellikle gençler arasında önemli bir artış göstermiştir. Üstelik nargilenin bağımlılık yapıcı etkisi ve zararları konusunda gençler yeterli bilgiye sahip değildir. Subaşı ve arkadaşlarının çalışmasında belirtildiğine göre, katılımcılardan yaklaşık yarısı (%54.6) nargilenin sağlığa zararlı olduğunu bilmekteyken, %18.3’ü nargilenin sağlık üzerindeki zararları konusunda bilgi sahibi değildir. Katılımcıların %53.5’i nargilenin bağımlılık yapmadığını düşünürken, %89.0’ı nargileyi bırakmak niyetinde olmadığını belirtmiştir. Çalışmaya katılanların %27.9’u sigara içmeyen kişilerdir. Nargile kullanan gençlerin nargilenin zararları konusunda yeteri kadar bilgi sahibi olmadıkları saptanmıştır. (36). Çalışmamızda nargile içme oranı erkek öğrencilerde %37,5 ve kız öğrencilerde % 17,2 olarak bulundu. Çalışma sonuçlarımız nargile içiminin azımsanmayacak düzeyde olduğunu göstermektedir. Alkol kullanımı ve bağımlılığı üniversite öğrencileri arasında önemli sağlık sorunlarından biridir. Akvardar ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada (2003) genel nüfusta alkol kullanım yaygınlığı % 25,6 olarak bildirilmiştir. Aynı çalışmada alkol kullanım yaygınlığı kadınlarda %15,9, erkeklerde %34,5 olarak saptanmıştır (37). Yiğit ve Khorshid’in (2006) üniversite öğrencilerinde alkol kullanımı ve bağımlılığı ile ilgili yaptıkları çalışmada öğrencilerin %76’sının alkol kullandığı (38), Tümerdem ve arkadaşlarının (1986) yaptığı bir çalışmaya göre ise yüksek öğrenim gençliğinde alkol içme oranının İstanbul’ da %43.6, Burdur’da %31.6, Samsun il merkezinde ise %16.3 olduğu bulunmuştur (39). Bizim çalışmamızda alkol kullanım oranları erkeklerde 36,5, kızlarda 14, 5 olarak bulundu. Çalışma sonuçlarımızın İzmir ve İstanbul verilerine

göre düşük olmasının yanı sıra, Türkiye ortalaması ve Burdur verileri ile ise benzerlik göstermesi dikkat çekicidir. Bu durumun yaşanılan çevre ile ilişkisi olduğunu düşünüyoruz. Nitekim Kuo ve arkadaşlarının (2003) yaptığı bir çalışmada üniversite kampüsü çevresinde fazla miktarlarda alkol bulunmasının, alkol satış fiyatlarının düşük olmasının, sık promosyonların ve yoğun reklam yapmanın üniversite kampüsünde yüksek oranda sarhoş oluncaya kadar alkol tüketme ile ilişkili olduğu saptanmıştır (40). Süleyman Demirel üniversitesi şehirden yaklaşık 10 km uzaktadır ve etrafında içki satan bir mekan bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra, Burdur’un sınır komşusu olan ve benzer kültürel özellikler taşıyan Isparta’nın öğrencilere sunduğu kültürel ortamın, alkol tüketiminde etkili olduğu düşünülebilir. Altındağ ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada (2005) yasadışı madde kullanımı % 2,3 olarak saptanmıştır (41). Çalışmamızda kız öğrenciler arasında uyuşturucu kullanan olmadığı ve uyuşturucu kullanım oranının %1,9 olduğu saptandı. Sonuçlarımız Altındağ ve arkadaşlarının sonuçları ile benzerdir. Uyuşturucu madde kullanımının yasalara aykırı olması nedeniyle gizlendiğini ve bulunan oranların gerçek verilerden daha düşük olduğunu düşünmekteyiz.

Sonuç olarak, sigara, alkol, uyuşturucu madde içme alışkanlığı, çeşitli sosyokültürel ve ekonomik nedenlerle, çocukluk yaşlarında başlayan ve ancak aile, okul, medya, sanatçı, sağlık çalışanları ve devlet işbirliği ile çözülebilecek ciddi bir problemidir. Batı ülkelerinin gençlerinin çoğunda olduğu gibi (35), bizde de sigara deneyimi erken adolesan dönemi olan 18 yaş öncesine kaymıştır. Bu nedenle sigara ile mücadelede üniversitelerle birlikte liselerin de seçilmesi uygun olacaktır. Gençlerin sigaraya karşı korunması ve bağımlılığın gelişmesini engellemek için lise yıllarında, hatta ortaokul yıllarında başlayan ve üniversite yıllarında yoğunlaşarak devam eden görsel (film, afiş vs.) ve eğitsel önlemlerin alınması ve eğitim programlarının uygulanması gerekmektedir. Tütün mamülleri içinde en önemli yeri meşgul eden ve ulaşılabilecek en kolay olan sigara, diğer maddelerin kullanılmaya başlanmasında önemli bir ilk adım oluşturmaktadır. Diğer tüm maddelerin kullanımı sigara içicileri arasında içmeyenlere göre daha yaygındır. Öğrencilerimizin zararlı alışkanlıklardan korunmasında sigara ile mücadele en önemli adımı oluşturmaktadır.

Kaynaklar

1. Sayan İ, Tekbaş ÖF, Göçgeldi E, Paslı E, Babayiğit M. Bir eğitim hastanesinde görev yapan hemşirelerin sigara içme profilinin belirlenmesi, Genel Tıp Dergisi. 2009; 19 (1): 9-15.
2. Bilir N. Türkiye tütün kontrolünde dünyanın neresinde, Türk Toraks Dergisi. 2009; 10: 31-34.
3. Kaşıkçı M, Ünsal A, Çoban Gİ, Avşar G. Smoking habits of the final grade students at atatürk university in Erzurum, Turkey, Tur Toraks Der. 2008; 9:93-98.
4. Yorgancıoğlu A, Esen A. Sigara Bağımlılığı ve Hekimler, Toraks Dergisi. 2000; 1(1): 90-95.
5. Azak A. Sağlık memurluğu öğrencilerinin sigara kullanımını etkileyen faktörler, Toraks Dergisi. 2006; 7(2): 120-124.
6. Cirit M, Orman A, Ünlü M. Afyonda hekimlerin sigara içme alışkanlığı, Toraks Dergisi. 2002; 3, (1), 253-256.
7. Kutlu R, Marakoğlu K, Çivi S. Selçuk üniversitesi tıp fakültesi hemşirelerinde sigara içme durumu ve etkileyen faktörler, Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi. 2005; 27 (1) 29-34.
8. PİAR. Sigara alışkanlıkları ve sigara ile mücadele kampanyası kamuoyu araştırması raporu, 1998.
9. Boyacı Ç, Çorapçıoğlu A, Ilgazlı A, Başyiğit İ, Yıldız F. Kocaeli Üniversitesi öğrencilerinin sigara içme alışkanlıklarının değerlendirilmesi, Solunum Hastalıkları. 2003; (14): 169-175.
10. Centers for Disease Control. Tobacco use among high school student in United States, MMWR 1998; (47): 229-233.
11. Ceylan E, Yanık M, Gencer M. Harran Üniversitesi'ne kayıt yaptıran öğrencilerin sigaraya karşı tutumlarını etkileyen faktörler, Toraks Dergisi. 2005; 6 (2): 144-150.
12. Çelik P, Esen A, Yorgancıoğlu, A, Şen FS, Topçu F. Manisa ilinde lise öğrencilerinin sigaraya karşı tutumları, Toraks Dergisi. 2000; 1(1): 61-66.
13. Göksel T, Cirit M, Bayındır Ü. İzmir ili lise öğrencilerinin sigara alışkanlığını etkileyen faktörler, Toraks Dergisi. 2001; (2): 49-53.
14. Ögel K, Tamar D, Evren C, Çakmak D. İstanbul'da lise gençleri arasında sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığı, Klinik Psikiyatri. 2000; (4):242-345.
15. Vatan İ, Ocakoğlu H, İrgil E. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinde sigara içme durumunun değerlendirilmesi, TAF Prev Med Bull, 2009; 8 (1):43-48.
16. Mayda AS, Tufan N, Baştaş S. Düzce Tıp Fakültesi öğrencilerinin sigara konusundaki tutumları ve içme sıklıkları, TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni. 2007; 6 (5): 364-370.
17. Marakoğlu K, Çivi S, Şahsivar Ş, Özdemir S. Tıp Fakültesi birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinde sigara içme durumu ve depresyon yaygınlığı arasındaki ilişki, Bağımlılık Dergisi. 2006; 7 (3): 129-134.
18. Şen N, Arslan GG, Çoban, A, Güngör N, Kulbakan S, Solar M. Sigara içme durumunun üniversite öğrencilerinin yaşam kalitesi üzerine etkisinin incelenmesi, Toraks Dergisi. 2008; 9 (2): 68-73.
19. Demirel Y, Sezer RE. Sivas bölgesi üniversite öğrencilerinde sigara kullanma alışkanlığı, Erciyes Tıp Dergisi (Erciyes Medical Journal). 2005; 27(1) 1-6.
20. Dağcı T, Dinç G, Özcan C. Celal Bayar Üniversitesi öğrencilerinin sigara kullanma sıklığı ve kullanımını etkileyen faktörler, Solunum Hastalıkları. 1998; (9): 607-17.
21. Aykut M, Öztürk Y. Erciyes Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerinde okuyan öğrencilerin sigara içme durumu ve bunu etkileyen bazı faktörler, Sağlık Dergisi. 1989; (61):60-72.
22. Demircan C, Önder Y, Emirler N. ve ark. Ondokuz Mayıs Üniversitesi çalışanlarında sigara içme sıklığı ve nedenlerinin incelenmesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Dergisi. 1994; (11): 165-72.
23. Yıldırım Ç, Çelik P, Şakar A, Dinç G. Tıp Fakültesi öğrencilerinin sigaraya karşı tutumları, Solunum. 2004; 6(1):30-35.
24. Yüksel N, Dereboy Ç, Çifter İ. Üniversite öğrencileri arasında madde kullanımı, Türk Psikiyatri Dergisi. 1994; (5): 283-290.
25. Bilir N, Doğan BG, Yıldız AN. Sigara içme konusundaki davranışlar ve tutumlar, Ankara: Hacettepe Halk Sağlığı Vakfı Yayınları, 1997; (7);13-79.
26. Çelik HC, Satıcı Ö, Çelik MY. Kronik sigara içme alışkanlığı olan üniversite öğrencilerinin tutumlarına ilişkin değişkenlerin aşamaları kümeleme yöntemi çözümü, İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi. 2000; 11(4): 217-222.
27. Akfert SK, Çakıcı E, Çakıcı M. Üniversite öğrencilerinde sigara-alkol kullanımı ve aile sorunları ile ilişkisi. Anatolian Journal of Psychiatry. 2009; 10:40-47.
28. Erbaydar T ve ark. Türkiye'de gençler sigaraya nasıl başlıyor?, 8. Halk Sağlığı Günleri Bildiri

- Özetleri. 2003; 23-25 Haziran Sivas, 168.
29. Bilir Ş, Mağden D, San NP ve ark. Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinin sigara- alkol- ilaç alma ve bağımlılık yapan maddeleri kullanma alışkanlığının araştırılması, Sağlık Dergisi. 1993; (65): 65-75.
30. Şahin Ü, Öztürk M, Ünlü M ve ark. Üniversite öğrencilerinin sigara kullanım ve bağımlılık düzeylerini etkileyen faktörlerin irdelenmesi, Akciğer Arşivi. 2000; (1): 73-79.
31. DuRant RH, Smith JA. Adolescent tobacco use and cessation, Primary Care. 1999; (26): 553-75.
32. George H, Gallup International Institute. Teenage attitudes and behaviour concerning tobacco, Report of the findings, Princeton. 1992, New Jersey.
33. Warren CW, Riley L, Asma S. et al. Tobacco use by youth: a surveillance report from the global youth tobacco survey project, Bull World Health Organization. 2000; (78):8 68-76.
34. Solak Z.A., Telli C.G., Erdiç E. Sigarayı Bırakma Tedavisinin Sonuçları, Toraks Dergisi. 2003; (4): 1, 73-77.
35. Heras P, Kritikos K, Hatzopoulos A, Kritikos N, Mistibounas D. Smoking among high school students, The American Journal of Drug and Alcohol Abuse. 2008; 34: 219-224.
36. Subaşı N, Bilir N, İlhan E, Avluk A, Bavlı G, Biteker M, Kırmızıgül E. Nargile içenlerin nargile içme konusundaki bilgi, tutum ve davranışları, Toraks Dergisi, 2005; 6(2):137-143.
37. Akvardar Y, Turkcan A, Yazman U, et al. Prevalence of alcohol use in İstanbul. Psychol Rep 2003; 92: 1081-1088.
38. Yiğit Ş, Khorshid L. Ege Üniversitesi Fen Fakültesi öğrencilerinde alkol kullanımı ve bağımlılığı, Bağımlılık Dergisi 2006; 7: 24-30.
39. Tümerdem Y, Ayhan B, Özsüt H, ve ark. Orta ve Yüksek Öğrenim gençleri ve alkol kullanımı, XXII. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Marmaris;1986: 22-26.
40. Kuo M, Wechesler H, Greenberg P, Lee H, The marketing of alcohol to college students- the role of low prices and special promotions, Am J Prev Med 2003; 25(3):204-211.
41. Altındağ A, Yanık M, Yengil E, Karazeybek AH. Şanlıurfa'da üniversite öğrencilerinde madde kullanımı, Bağımlılık Dergisi 2005; 6: 60-64.